

Kommunfullmäktige

Nytt Vattenverk: Tolken som framtida dricksvattentäkt samt fortsatt projekteringsuppdrag

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Ärendet återremitteras till Borås Energi och Miljö AB för kompletterande underlag.

Underlaget från Borås Energi och Miljö AB saknar relevanta underlag som måste kompletteras innan en framtida dricksvattentäkt kan fastställas. Bolaget ska komplettera ärendet med riskanalyser kring vilka finansiella risker som projektet medför om exempelvis lokalisering av framtida vattenreningsverk inte uppfyller de krav som krävs kring höjd och annat. Vidare ska underlaget kompletteras med en miljöjämförelseanalys mot övriga potentiella dricksvattentäkter, samt beakta och analysera hur en försening av projektet, exempelvis på grund av eventuella överklaganden, påverkar projektets beräknade kostnad samt anläggningen för befintlig dricksvattenförsörjning.

Sammanfattning

Borås Energi och Miljö AB styrelse har 2021-12-16 beslutat att välja Tolken till Borås framtida vattentäkt och att genomföra projektet "Framtidssäkring av Borås dricksvattenförsörjning FAS 2, etapp 1 (projekterings- och upphandlingsskede)" fram till beslut (byggnationsskede) till en kostnad av 100 miljoner kronor. Ärendet är överlämnat till Kommunfullmäktige för ställningstagande då det bedöms vara av principiell karaktär.

Utifrån tidigare utförda förstudier och fördjupade utredningar gjorda under åren 2020-2021 gör Borås Energi och Miljö AB den sammantagna bedömningen av miljöaspekter samt praktiska och ekonomiska aspekter att Tolken bedöms utgöra det lämpligaste alternativet för en ny dricksvattentäkt.

Kommunstyrelsen kan inte bilda sig en uppfattning kring detta ställningstagande med befintligt underlag i ärendet, då bland annat miljöjämförelseanalyser mot övriga dricksvattentäkter saknas.

Projektet i sin helhet består av tre olika faser. Detta beslut omfattar ett investeringsbeslut för FAS 2 etapp 1 (projekterings- och upphandlingsskede) och den totala investeringsutgiften för denna etapp är beräknad till 100 miljoner kronor. Det är först vid investeringsbeslut avseende andra etappen i FAS 2 som den totala investeringsutgiften för projektet som helhet kommer att bli känd.

VA-verksamheten finansieras via VA-intäkter och det innebär att ett projekt av den här omfattningen får en relativt stor påverkan på kommande års taxeutveckling.

Ärendet i sin helhet

Borås Energi och Miljö AB styrelse har 2021-12-16 beslutat att välja Tolken till Borås framtida vattentäkt och att genomföra projektet "Framtidssäkring av Borås dricksvattenförsörjning FAS 2, etapp 1 (projekterings- och upphandlingsskede)" fram till beslut (byggnationsskede) till en kostnad av 100 miljoner kronor. Ärendet är överlämnat till Kommunfullmäktige för ställningstagande då det bedöms vara av principiell karaktär.

Bakgrund

Dricksvattenförsörjningen till Borås behöver ses över av flera anledningar. Det nuvarande vattenverket i Sjöbo är från 1932 och är i behov av renovering och uppgradering för att kunna leverera vatten med bra kvalitet i framtiden. Borås är en växande stad och kapaciteten på nuvarande vattenverk kan inte öka i motsvarande takt. Sjöbo vattenverk har idag en maxkapacitet på ca 30 000 m³/dygn. Enligt prognos förväntas maxdygnsförbrukningen överstiga vattenverkets kapacitet ca år 2027. Det nya vattenverket är en förutsättning för att en renovering av Sjöbovattenverk ska kunna påbörjas. Tillgången till vatten är grundläggande för att en stad och dess samhällsfunktioner ska fungera och det är därför viktigt att även se över försörjningssäkerheten.

Kommunfullmäktige har tidigare tagit ett inriktningsbeslut, avseende framtida dricksvattenförsörjning, 2020-10-15 § 142 som innebär att:

- Sjön Tolken har valts för fortsatta utredningar om framtida dricksvattenförsörjning
- Borås Energi och Miljö AB gavs uppdrag att genomföra detaljstudier av Tolken som framtida dricksvattentäkt till en maximal kostnad av 8,7 miljoner kronor
- Borås Energi och Miljö AB gavs uppdrag att inkludera studier av hur ett vattenskyddsområde kan se ut och hur det påverkar boende, markägare samt utbyggnadsplaner i Ulricehamns kommun
- Borås Energi och Miljö AB gavs i uppdrag att bevaka vattenförsörjningen ur ett större regionalt perspektiv.

Fram till inriktningsbeslutet genomfördes utredningar på en övergripande nivå. I och med inriktningsbeslutet omfattade de fortsatta detaljstudierna för Tolken som framtida dricksvattentäkt större aktiviteter som tillstånd för vattenuttag, detaljerade utredningar av råvattenkvalitet, uttagskapacitet i Tolken, processlösning för ett nytt vattenverk, lokaliseringar och ledningsdragningar.

Val av Tolken som vattentäkt

Det har sedan slutet av 1990-talet genomförts flertalet utredningar avseende framtida vattenförsörjning av Borås Stad. Utredningarna har omfattat tänkbara

ytvatten- och grundvattentäkter, samt en kombination av de båda, där ytvatten via konstgjord infiltration tillförs grundvatten. Under åren 2019-2020 genomfördes utredningar avseende handlingsplaner för en långsiktigt hållbar vattenförsörjning samt en förstudie för dricksvattenförsörjning. Bolaget menar att den lokaliseringstudie samt de detaljerade utredningar som genomförts under 2021 styrker förstudiernas tidigare slutsatser. Bolaget bedömer att Tolken utgör det lämpligaste alternativet för en ny dricksvattentäkt.

Sammanfattningsvis har förstudierna resulterat i följande slutsatser:

- Både Tolken och Säven kommer kunna ha långsiktiga uttag av råvatten.
- Simuleringar visar att det inte är möjligt att använda Frisjön som dricksvattenkälla under rådande förutsättningar. En hög minimitappning riskerar problem med att upprätthålla nivån i sjön och konsekvenserna för omgivningen blir svårare att hantera om sjön nyttjas som råvattentäkt.
- Tolken är den sjö som har bäst förutsättningar för att fungera som råvattentäkt med avseende på möjlig uttagskapacitet. Säven bedöms ha näst bäst förutsättningar kapacitetsmässigt.
- Tolken har den bästa vattenkvaliteten avseende organiska föreningar, färg, aluminium och övriga kemiska parametrar samt alkalisering.
- Investeringsutgift i vattenverk, tryckstegringsstationer och överföringsledningar är lika för Tolken och Frisjön. Säven har lägre investeringsutgift på grund av kortare ledningssträcka.
- Drift- och underhållskostnader är lägst för Tolken beroende på lägre kostnader för att rena vattnet samt för att pumpa vatten till Borås tätort. Frisjön har högst drift- och underhållskostnader beroende på kostnaden för att pumpa råvatten till vattenverk samt vidare till distributionsnät.
- Tolken bedöms vara det mest kostnadseffektiva alternativet.

Enligt bolaget visar alternativ Tolken vissa ytterligare praktiska fördelar jämfört med Frisjön och Säven. Alternativ Tolken innebär att det nya vattenverket kan leverera vatten utan tryckhöjning både till den lägst liggande delen som utgörs av innerstaden och till den högre liggande delen i öster. Alternativ Tolken ger också möjlighet att försörja Dalsjöfors med hjälp av vatten från både det nya vattenverket och det befintliga Sjöbo vattenverk. Detta gör att Tolken ger en ökad redundans i vattenförsörjning för även Dalsjöfors.

Avseende naturmiljön gör bolaget följande slutsatser:

- Frisjön är avförd från vidare utredning med anledning av kapacitetsskäl och jämförs därför inte med Tolken och Säven vad gäller påverkan på naturvärden.
- Av naturvärdesbedömningen (Miljöskyddskontoret 2004) framgår att Säven har högsta naturvärde (klass 1 av 4), medan Tolken har högt naturvärde (klass 2 av 4). Sävens utlopp innehåller vissa viktiga ekologiska strukturer med akvatiska nyckelbiotoper, vilket saknas i

Tolken. Med hänsyn tagen till nuvarande vattenreglering bedöms befintlig påverkan vara större i Tolken än i Säven.

- En förändrad reglering av Säven innebär en större påverkan på miljöförhållandena i Säven och nedströms liggande Sävån än vad en justering av den befintliga vattenregleringen av Tolken innebär för Tolken och nedströms liggande Viskan.

Fördjupade utredningar har genomförts under 2020-2021 och har haft fokus på att utreda hur hydrologin förändras och hur naturmiljön påverkas av råvattenuttag. Bolaget drar följande slutsatser:

- Vattennivå i Tolken och flöden till Viskan påverkas inte, dagens min- och maxnivåer/flöden bibehålls.
- Ny och aktiv reglering förbättrar förutsättningarna för att möta framtida klimatutmaningar.
- Ny vattenreglering förbättrar de ekologiska och biologiska villkoren i Tolken och Viskan.
- Ett mer naturligt vattenstånd i Tolken under året ger förbättrade förutsättningar för fisk- och fågelliv.
- Övriga naturvärden påverkas inte negativt.

Information och samverkan

Största delen av sjön Tolken ligger i Ulricehamns kommun och det är därför av stor vikt att samverkan sker och har skett med Ulricehamns kommun under hela utredningsprocessen. Enligt information från bolaget har flera informationsmöten samt samrådsmöte genomförts med Ulricehamns kommun där både tjänstepersoner och politiker har deltagit och vid dessa tillfällen bolaget redogjort för planerna med tolken. Det har då framkommit att Ulricehamns kommun inte ser något behov av Tolken (ytvatten) för sin vattenförsörjning utan bygger ut grundvattentäkter för sin dricksvattenförsörjning. Utöver dessa möten har Ulricehamn inkommit med ett yttrande där det framkommer att Ulricehamn har identifierat Tolken som en möjlig framtida vattentäkt i sin vattenförsörjningsplan. Borås Energi och Miljö har hela tiden varit öppen för dialog för att se om gemensamma lösningar har kunnat hittas. Detta är möjligt även efter det att beslut tagits för Borås att bygga, men ligger nu inte med som en planeringsförutsättning.

Under hela processen har bolaget fått in synpunkter och påpekanden från allmänhet, intresseorganisationer och sakägare. Detta har skett dels genom den samrådsprocess som ingår i en tillståndsansökan, dels i övrig dialog som bolaget har med dessa grupper. Resultatet av samråd och övriga dialoger har enligt bolaget arbetats in i tillståndsansökan genom förtydliganden, nya undersökningar och utredningar mm. Det har också resulterat i svar till enskilda samt att vanligt förekommande frågor återfinns på bolagets hemsida:

<https://www.borasem.se/webb/omborasenergiochmiljo/varaanlaggningar/nytvtvattenverk.4.5c762cf31764be25b37374eb.html>.

Det pågår ett arbete med framtagande och antagande av vattenskyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter för Tolken och förslag på vattenskyddsområdets utbredning samt skyddsföreskrifter har skickats till miljöförvaltningarna i Borås och Ulricehamn. Efter det att Borås Energi och Miljö styrelse har beslutat om att sända ärendet för ställningstagande till Kommunfullmäktige har svar kommit in från de berörda miljöförvaltningarna. Enligt bolaget är det bra synpunkter och kommentarer som har kommit in och det är inte något som ändrar inriktning i projektet. Synpunkterna kommer nu att sammanställas och handlingar revideras och bearbetas. Därefter kommer det att skickas på samråd.

Tidplan

Projektet i sin helhet består av tre olika faser, där den första fasen (FAS 1) består av inriktningsbeslut, tillstånds- och programskede. FAS 2 utgörs av två etapper där etapp 1 avser projektering och upphandlingar och etapp 2 avser byggnation. Den avslutande FAS 3 omfattar avstämning och uppföljning. Tidplanen för projektet innebär att driftsättning av det nya vattenverket planeras till 2027. I tidplanen är inte tider för en eventuell begäran om överprövning vid upphandlingar, detaljplan eller överklagan av domen för tillståndet av vattenuttaget Tolken medräknade. Om något av detta inträffar får det en konsekvens i form av tidsförskjutning.

Projektet befinner sig nu i slutet av FAS 1 där tillståndsansökan för vattenuttag i Tolken är inlämnad till Mark- och miljödomstolen. Enligt nuvarande planering väntas ett investeringsbeslut avseende byggnationsskedet vara aktuellt under 2023.

Ekonomi och finansiering

Av inriktningsbeslutet framgår att bolaget gavs i uppdrag att genomföra detaljstudier av Tolken som framtida dricksvattentäkt till en maximal kostnad av 8,7 miljoner kronor. Enligt uppgifter från bolaget ryms nedlagda kostnader för FAS 1 avseende tillstånds- och programskede inom detta belopp.

Detta beslut omfattar ett investeringsbeslut för FAS 2 etapp 1 (projekterings- och upphandlingsskede). Den totala investeringsutgiften för denna etapp är beräknad till 100 miljoner kronor. I denna fas ingår framtagande av investeringskalkyl för den andra etappen i FAS 2, som ska grundas på inkomna anbud. Detta ger ett bra underlag för nästa beslut och förutsätter att tillståndsärendet för vattenuttag i Tolken och lokalisering av vattenverket är klart. Det är först vid investeringsbeslut avseende andra etappen i FAS 2 som den totala investeringsutgiften för projektet som helhet kommer att bli känd.

I enlighet med av kommunfullmäktige antagna riktlinjer för finansverksamheten är utgångsläget vid alla finansieringar inom kommunkoncernen att dessa sker genom internbanken. Det pågår en dialog mellan bolaget och internbanken kring projektets finansiering och vilken form som är bäst lämpad utifrån projektet, rådande marknadsförutsättningar samt bolagets ekonomiska utveckling. Beslut om finansiering tas i samband med investeringsbeslutet.

Enligt bolagen är prognosen för taxeutvecklingen 2027 till stor del beroende av kostnaden för det nya vattenverket och kostnaden kommer arbetas fram i kommande fas i projektet. I kombination med eventuella kostnader för slamlagunen i Gässlösa och sanering Viskan är det svårt att uppskatta en mer precis prognos på utvecklingen. Enligt bolagets beslutade affärsplan för de kommande tre åren planeras VA-taxan att höjas med 4 % per år och ambitionen med dessa höjningar är att fondera medel för det nya vattenverket och att ha en jämn taxeutveckling utan större höjningar av taxan när vattenverket driftsätts.

Kommunstyrelsens bedömning

Utifrån tidigare utförda förstudier och fördjupade utredningar gjorda under åren 2020-2021 gör bolaget den sammantagna bedömningen av miljöaspekter samt praktiska och ekonomiska aspekter att Tolken bedöms utgöra det lämpligaste alternativet för en ny dricksvattentäkt. **Kommunstyrelsen gör bedömningen att underlaget från Borås Energi och Miljö AB saknar relevanta underlag som måste kompletteras innan en framtida dricksvattentäkt kan fastställas. Bolaget ska komplettera ärendet med riskanalyser kring vilka finansiella risker som projektet medför om exempelvis lokalisering av framtida vattenreningsverk inte uppfyller de krav som krävs kring höjd och annat. Vidare ska underlaget kompletteras med en miljöjämförelseanalys mot övriga potentiella dricksvattentäkter, samt klarlägga eventuella risker med anläggningen för befintlig dricksvattenförsörjning.**

Kommunstyrelsen ser en risk i att tidplanen inte har tagit hänsyn till eventuella överklaganden och att projektet kan komma att försenas avseende driftsättningen. **Bolaget har tidigare genomfört större investeringsprojekt, varvid Kommunstyrelsen ser att tidplanen och potentiella finansiella risker måste studeras vidare, för att bolaget inte ska hamna i en liknande situation som man gjort historiskt. Bolaget återkomma med en riskanalys kring detta.**

Bolaget har i sina utredningar refererat till naturvärdesbedömningar, genomförda av Miljöskyddskontoret 2004, varvid dessa används som referens och underlag till bolagets framställan. Kommunstyrelsen anser inte att drygt 20 år gamla utredningar kan ligga till grund för så ett så omfattande projekt med tillhörande miljörisker.

Kommunstyrelsen gör bedömningen att det **inte** är rimligt med ett fortsatt projekteringsuppdrag upp till 100 miljoner kronor avseende projekterings- och upphandlingsskedet i projektet, **innan underlaget kompletterats. Projektets investeringsbeslut** behöver mer detaljerade underlag och beräkningar bland annat baserat på genomförda upphandlingar och framför allt en slutlig lokalisering av vattenverket, **innan FAS 1 kan inledas.**

Kommunstyrelsen ser att ett investeringsprojekt av den här storleken och omfattning får ekonomiska konsekvenser för bolaget. Utöver ökade avskrivningar ska bolaget även hantera en ökad låneskuld i form av ökade räntekostnader. Då VA-verksamheten ska finansieras via VA-intäkter innebär det en relativt stor påverkan på kommande års taxeutveckling. När

investeringsutgiften är framtagen ska bolaget göra en analys av hur investeringen i ett nytt vattenverk kommer att påverka VA-taxan. Denna analys ska även inkludera investeringsutgiften för reoveringen av Sjöbo vattenverk.

Kommunstyrelsen uppmanar bolaget att fortsatt arbeta med intentionen i tidigare tagna inriktningsbeslut och då framför allt uppdraget avseende vattenskyddsområde samt uppdraget att bevaka vattenförsörjningen ur ett större regionalt perspektiv. Eftersom största delen av sjön Tolken ligger i Ulricehamns kommun är det av stor vikt att Borås Energi och Miljö AB samverkar med Ulricehamn under hela utredningsprocessen. Det är också av stor vikt att fortsatt samverka med berörda boende och markägare i och utanför kommunen.

Mot bakgrund av ovanstående anser Kommunstyrelsen att ärendet ska återremitteras till Borås Energi och Miljö för kompletterande underlag innan vidare beslut kan tas.

Beslutsunderlag

1. Skrivelse, Borås Energi och Miljö AB,
2. Bilaga A Tillståndsansökan för vattenuttag i Tolken inkl samrådsunderlag, teknisk beskrivning, miljökonsekvensbeskrivning och dess bilagor finns förutom i Borås Stads diarium även på Borås Energi och Miljö ABs hemsida, <https://www.borasem.se/webb/omborasenergiochmiljo/varaanlaggningar/nyttvattenverk.4.5c762cf31764be25b37374eb.html>
3. Inriktningsbeslut framtida dricksvattenförsörjning, Kommunfullmäktiges beslut 2020-10-15 § 142

Kommunfullmäktiges beslut expedieras till

1. Borås Energi och Miljö AB, magnus.karestedt@borasem.se
2. Borås Energi och Miljö AB, linda.wilhelmsson@borasem.se
3. Samhällsbyggnadsnämnden
4. Miljö- och konsumentnämnden

För Sverigedemokraterna,

Andreas Exner (SD)
Kommunalråd

Kristian Silbvers (SD)
Ledamot, kommunstyrelsen